

بررسی نگرش ها و رفتار های اجتماعی مردم شهر یزد نسبت به مصرف داروهای گیاهی

در درمان دیابت

نویسندگان: علیرضا وحیدی^۱ سید محمود قریشیان^۲ نصرالله بشردوست^۳ فاطمه صادقی پناه^۴ مجتبی سلطانی^۵

۱. نویسنده مسئول: استادیار گروه فارماکولوژی، مرکز تحقیقات گیاهان دارویی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی

درمانی شهید صدوقی یزد تلفن: ۰۹۱۳۱۵۳۴۲۹۷ Email: arvahidi@ssu.ac.ir

۲. دانشیار ایمونولوژیست، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد

۳. استاد آمار حیاتی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

۴. دستیار تخصصی طب اورژانس، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان

۵. پزشک عمومی

چکیده

مقدمه: دیابت شایع ترین بیماری متابولیک در جهان است. قبل از کشف انسولین و داروهای کاهش دهنده قند خون، بیماران دیابتی با گیاهان دارویی و درمان های سنتی معالجه می شدند. هم اکنون داروهای متعددی جهت کاهش میزان قند خون بالا ارایه شده است ولی به دلیل عدم بهبودی کامل این بیماری با مصرف داروهای موجود، تمایل به استفاده از درمان های جایگزین و سنتی افزایش یافته است. به همین منظور شایسته است جهت شناساندن فواید و عوارض گیاهان دارویی تلاش بیشتری صورت گیرد لذا این مطالعه با هدف بررسی نگرش ها و رفتار های اجتماعی مردم شهر یزد نسبت به مصرف داروهای گیاهی در درمان دیابت انجام شد.

روش بررسی: این مطالعه از نوع توصیفی می باشد که به روش مقطعی Cross-sectional در سال ۱۳۹۱ انجام گردیده است. در این مطالعه ۳۰۰ فرد ۱۵ تا ۶۵ سال واجد شرایط به شیوه تصادفی از ۱۰ نقطه شهر یزد انتخاب شدند. اطلاعات از طریق پرسشنامه جمع آوری و با آزمون های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: نمره نگرش مرد و زن در مورد مصرف داروهای گیاهی در درمان دیابت یکسان است و هر دو گروه جنسی دارای اعتقاد خوبی نسبت به مصرف گیاهان دارویی بودند. هرچه سن بالاتر می رود نگرش آنها به مصرف گیاهان دارویی افزایش می یابد که با $P = /0.20$ معنی دار گزارش شد. بررسی نگرش افراد بر حسب سطح تحصیلات، با $P = /0.26$ معنی دار گزارش شد، بدین معنی که با افزایش تحصیلات Attitude کاهش می یابد، که پیشنهاد می شود مسئولین مربوطه از جمله رسانه ها و آموزش عالی به این مساله توجه بیشتری داشته باشند.

نتیجه گیری: مشخص شد افرادی که دیابت داشتند آگاهی بیشتری در مورد نوع گیاه دارویی کاهنده قند خون دارند. افراد اطلاعات خود را بیشتر از اقوام و بستگان درجه یک کسب کرده بودند.

واژه های کلیدی: نگرش، منابع اطلاعاتی، گیاهان دارویی، دیابت، مردم شهر یزد

طلوع بهداشت

فصلنامه علمی پژوهشی

دانشکده بهداشت یزد

سال دوازدهم

شماره: چهارم - ۱۳۹۲

ویژه نامه بهداشت محیط

شماره مسلسل: ۴۲

تاریخ وصول:

تاریخ پذیرش:

مقدمه

دیابت، بیماری اپیدمی است که روز به روز با تغییر الگوی زندگی بیش از قبل شیوع می‌یابد. این تغییر شامل کم تحرکی زندگی های ماشینی به همراه شیوه تغذیه ای نادرست است که به صدمات جدی در فرد مبتلا منجر می‌شود (۱). در صورت کنترل نکردن دیابت آسیبهای جدی به اندامهایی همچون مغز، قلب، کلیه، چشم و اندامهای تحتانی وارد می‌شود و در نهایت می‌تواند به مرگ فرد منجر شود (۱). داروهای شیمیایی کنترل کننده قند خون در افراد دیابتی معمولاً وقتی استفاده می‌شود که میزان قند افزایش یافته و در واقع آسیب خود را به اندام‌ها وارد کرده است؛ اما داروهای گیاهی که برای درمان دیابت به کار می‌روند، میزان قند خون را تنظیم می‌کنند (۱) قرن بیستم و استفاده از گلوله جادویی برای درمان بیماری‌ها، آغازی بود بر صنعت داروسازی نوین و جایگزینی داروهای شیمیایی به جای عصاره‌های طبیعی. استفاده از داروهای شیمیایی در کشورهای توسعه یافته تا به حال روند مستعد و پیشرونده‌ای داشته است؛ ولی در کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه که قسمت اعظم جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند، استفاده از داروهای گیاهی اصلی‌ترین گزینه درمان هستند. گرچه سال جاری اخیر، توجه به طب سنتی بخصوص در درمان بیماری‌های مزمن و صعب‌العلاج در کشورهای پیشرفته نیز افزایش یافته است (۲). اگرچه مصرف گیاهان دارویی با توسعه و پیشرفت داروهای سنتتیک و شیمیایی که به شکلهای مختلف تولید می‌شوند محدود شده است (۳)، اما امروزه در تمام دنیا توجه خاصی به این منابع برای درمان بیماران ایجاد شده است (۴). به گونه‌ای که

بزرگان علم داروسازی، قرن بیستم را به نام قرن بازگشت به طبیعت و استفاده از داروهای گیاهی نام نهاده‌اند (۵). همچنین اهمیت گیاهان دارویی به اندازه‌ای است که محققین داروسازی داروهای قرن بیست و یکم را در گیاهان جستجو می‌کنند و معتقد هستند که حلال مشکلات پزشکی آینده، گیاهان می‌باشند (۶). امروزه استفاده از گیاهان دارویی در کشورهای توسعه یافته به شدت در حال افزایش است و درصد افرادی که از داروهای گیاهی استفاده می‌کنند رو به افزایش است (۵). به عنوان مثال در کشور آلمان که یکی از تولیدکنندگان دارو در سطح جهان است مصرف داروهای گیاهی هم در بیماران و هم در پزشکان رواج پیدا کرده است (۷). همچنین تعداد افرادی که در امریکاز محصولات گیاهی به منظور پیشگیری و درمان بیماریها استفاده می‌کنند رو به افزایش است (۸). ضمناً گرایش رو به افزایش مردم کانادا به درمان با داروهای گیاهی باعث شده شرکتهای داروسازی صاحب نام در این کشور تولیدات دارویی با منشا گیاهی خود را گسترش دهند (۹). دارویی مراجعه می‌کنند و این میزان در کشورهای توسعه نیافته بیش از کشورهای توسعه یافته است (۱۰). نگاهی به گذشته نشان می‌دهد داروهای گیاهی که مهمترین قسمت طب سنتی را تشکیل می‌دهند، پیشینه‌ای برابر با عمر بشر داشته‌اند مدارکی نگاشته شده بر الواح گلی از ۵۰۰۰ سال پیش در اختیار است که کاربرد حدود ۱۰۰۰ داروی گیاهی را در درمان بیماری‌ها نشان می‌دهند. هنوز هم شرقیان سنت‌گرا و غریبان سنت‌شکن گیاهان دارویی را در مرکز توجه دارند. قرن ۲۱ آغازی بود بر مرور علمی و مطالعات بالینی در رد و یا اثبات ادعای

ایران از هزار سال پیش به خواص داروهای گیاهی پی برده بودند و از آن بهره جویی می کردند (۱۱).

از گذشته های دور در داروخانه های سراسر کشور در کنار داروهای شیمیایی، داروهای گیاهی نیز یافت می شد، و هم اکنون نیز این داروها در بسیاری از عطاریها و حتی داروخانه ها یافت می شوند که خود جای بسی خوشوقتی است. انتظار می رود در سالهای آینده سرمایه گذاری بیشتری در این زمینه به عمل آمده و کارخانجات بیشتری در جهت استاندارد کردن آنها اقدام کنند و در معرض استفاده عموم قرار دهند (۱۱).

طب سنتی و طب اسلامی از نظر تاریخی طب سنتی در ابتدا از ایران شروع شد و در گذر زمان به یونان رسید و با تلاش بقراط و جالینوس به بالندگی رسید و سپس به ایران بازگردانده شد. حکمایی مثل بوعلی سینا، زکریای رازی و سیداسماعیل جرجانی طب سنتی را که از یونان به دست آن ها رسیده بود بار دیگر پرورش دادند و به بالندگی رساندند، در طب سنتی ایران، مزاج شناسی جایگاه بسیار ویژه ای دارد و تا مزاج بیمار مشخص نشود، بیماری او قابل درمان نخواهد بود. در این طب و طب اسلامی که تفاوت ها و شباهت هایی به هم دارند، مزاج شناسی جایگاه ویژه ای دارد. طب اسلامی را طبی تعریف کرده اند که در تشخیص و درمان از وحی الهام گرفته و از آن چه در آیات قرآن کریم و روایات معتبر و رساله ذهبیه آمده است، استفاده می شود. طب سنتی ایرانی، طبی دیرینه و ریشه دار است. از گذشته های دور تا به امروز که ایرانیان به علوم جدیدی در پزشکی دست یافته اند، بیماری یکی از محوری ترین دغدغه های آن ها بوده است. ایرانیان

پیشینیان در زمینه اثرات گیاهان دارویی (۲). عده ای به بی خطری گیاهان عقیده دارند و مصرف آنها را از این جهت ارجح می دانند. اما با توجه به کاربرد گسترده و اغلب بی برنامه گیاهان دارویی و بازار آشفته آن در بسیاری از کشورها و این باور نادر که گیاهان دارویی هر دردی را درمان می کنند و هیچ گونه خطر و زیانی در پی ندارند، عرضه اطلاعات علمی درباره کاربرد گیاهان برای جامعه پزشکی و مردم از اهمیت والایی برخوردار است (۲). چرا که در صورت آگاهی پزشکان از تاثیرات درمان های گیاهی به عنوان طب مکمل می توان به مصرف درست این نوع داروها در کنار داروهای اصلی بیماران امیدوار بود. طبیعت بهترین پزشک و سرشار از اعجاز و سخاوت است. اگر بدانیم چگونه و به چه میزانی از داروهای گیاهی استفاده کنیم آن گاه می توانیم از گیاهان به طور مکرر در جهت درمان بیماریها استفاده کنیم. هر چند که ۳۰ درصد از داروهایی که در دنیا ساخته می شوند از گیاهان تهیه می شوند اما از آن جا که به گیاهان دارویی، ترکیبات شیمیایی مصنوعی افزوده نشده است فاقد عوارض شیمیایی بوده و بهتر و سریعتر به درمان بیماریها دست می یابیم (۲).

در دنیا بیش از صدها هزار گیاه دارویی وجود دارد اما تکنولوژی استفاده از همه آنها در جهت درمان و پیشگیری از بیماریها کامل نشده و یا اینکه هنوز دانش بشری قادر به کشف همه خواص گیاهان (به دلیل فراوانی و گستردگی آنها) نشده است اما امید آن هست که با پیشرفت علوم پزشکی، دارویی و گیاه شناسی به زودی این مهم انجام شود. انسان خاکی از تاریخ پیدایش خود از گیاهان دارویی بهره مند شده است و پزشکان و دانشمندان یونان و مصر و

عمومیت یافته است. مصرف گیاهان دارویی به خصوص زمانی که درمان‌های رایج قادر به کنترل بیماری نیستند و بیمار نیاز به تجویز انسولین دارد چشمگیر می‌باشد. با توجه به مخالفت اکثر پزشکان با مصرف گیاهان دارویی، بیماران بدون اطلاع پزشک معالج آن را مصرف می‌نمایند، که منجر به تداخلات دارویی و همچنین عدم تسلط پزشک در کنترل قند خون بیمار می‌شود (۱).

روش بررسی

این مطالعه از نوع توصیفی می‌باشد که به روش مقطعی Cross-sectional انجام شده است. افراد ۱۵ تا ۶۵ سال ساکن شهر یزد - در طی زمستان ۱۳۹۰ تا بهار ۱۳۹۱ وارد این مطالعه شده اند به روش تصادفی - خوشه ای، بدین نحو که با استفاده از نقشه یزد، شهر یزد به ۵۰ خوشه تقسیم و سپس ۱۰ نقطه به عنوان خوشه مورد بررسی انتخاب شد.

حجم نمونه با احتساب میزان نگرش مثبت نسبت به گیاهان دارویی در مطالعات انجام شده در ۷۲ درصد از مردم و دقت ۶ درصد برابر ۳۰۰ نفر برآورد شد.

برای اخذ اطلاعات، پرسشنامه ای طراحی شده است که براساس اهداف جزئی طرح بوده است و به وسیله آن به اطلاعات شخصی فرد (سن - جنس - وضعیت تاهل - میزان تحصیلات - شغل - وضعیت بیماری دیابت در شخص و یا سابقه وجود آن در خانواده فرد) پاسخ داده می‌شود. علاوه بر آن شامل ۷ سوال نگرشی می‌باشد. بعد از اینکه به طور تصادفی ۱۰ منطقه از شهر یزد انتخاب شدند با مراجعه به درب منازل ضمن مصاحبه با افراد از آنها دعوت

قدیم نه فقط در معماری، هنر و ادبیات سرآمد عصر خود بوده اند بلکه در علوم طبیعی نیز دستاوردهای چشمگیری داشته اند. آن چه بسیاری از ما امروزه از زبان پدر بزرگ ها و مادر بزرگ ها درباره تغذیه، درمان دل درد، قولنج کودکان و... می شنویم، در واقع حاصل علم آموزی اجدادمان است. چند سالی است که توجه به طب سنتی و دستاوردهای بی بدیل آن در سلامت جسمانی و روانی بیشتر شده است و اهمیت آن روز به روز آشکارتر می شود. صفحه خانواده و سلامت براساس رسالت همیشگی خود که اطلاع رسانی و فرهنگ سازی در زمینه سلامت و مباحث مربوط به آن است، این بار هم با یکی از محققان و پژوهشگران طب سنتی گفت و گو کرده است که در پی می آید (۱۲). مشاهدات اپیدمیولوژی گواه آن است که با تغییر فرهنگ مصرف رژیم غذایی و روش زندگی از سنتی به صنعتی میزان شیوع بیماری دیابت افزایش یافته است. رعایت رژیم غذایی و درمان‌های جایگزین علاوه بر کاهش هزینه درمان در بسیاری از موارد موجب پیشگیری و بهبودی دیابت نوع دوم و در بعضی موارد بهبودی رضایت بخش برای بیماران دیابتی نوع اول می‌شود. هم اکنون داروهای متعددی جهت کاهش میزان قند خون بالا ارایه شده است ولی به دلیل عدم بهبودی کامل این بیماری با مصرف داروهای موجود، تمایل به استفاده از درمان‌های جایگزین و سنتی افزایش یافته است. در این میان نقش گیاهان دارویی با خواص کاهش دهنده قند خون در درمان بیماران دیابتی را نمی‌توان نادیده گرفت. مصرف گیاهان دارویی توسط بیماران دیابتی حتی در کشورهای غربی به طور گسترده‌ای

از نظر بیماری دیابت در طی مطالعه مشخص شد که ۷۸ نفر (۲۶٪) از ۳۰۰ نمونه مورد مطالعه، مبتلابه بیماری دیابت بودند.

۱۲۲ نفر (۴۱٪) وجود بیماری دیابت را در افراد درجه یک خانواده ذکر کردند و ۵۵ نفر (۱۸٪) وجود آن را در افراد درجه ۲ خانواده ذکر کرده اند. ۱۵ نفر (۴٪) از نمونه ها عدم وجود سابقه بیماری دیابت را در خانواده ذکر کردند.

در بررسی فراوانی استفاده از گیاهان دارویی در بین افراد مورد مطالعه از ۷۸ نفر دیابتی (۲۶٪)، ۷ نفر (۹٪) از مصرف داروی گیاهی در درمان دیابت خود کاملاً راضی بوده اند، ۶۳ نفر (۸۰٪) تا حدی راضی بوده اند و ۸ نفر (۳٪) ناراضی بوده اند.

در مجموع ۱۴۵ نفر از افراد (۵۵٪) مصرف گیاهان دارویی را به صورت دم کرده ترجیح داده اند، ۹۵ نفر (۳۶٪) بصورت عرق، ۱۲ نفر (۴٪) بصورت پودر و ۱۱ نفر (۴٪) بصورت شربت استفاده می کردند (جدول ۵).

از ۳۰۰ نفر نمونه مورد مطالعه، ۱۱۰ نفر (۳۷٪) استفاده از گیاهان دارویی را جهت کاهش قند خون به دیگران توصیه نموده بودند. ۱۰۴ نفر (۳۵٪) معتقد بودند مصرف همه گیاهان دارویی باید تحت نظر پزشک باشد، ۱۵۶ نفر (۵۳٪) معتقد بودند در بعضی موارد و ۳۴ نفر (۱۱٪) معتقد بودند که اصلاً نباید مصرف گیاه دارویی تحت نظر پزشک باشد.

در مطالعه مشخص شد که بیشترین توصیه کنندگان به مصرف گیاهان دارویی والدین و اقوام با ۴۶٪ می باشند پس از آن ۲۶٪ دوستان و آشنایان، ۱۵٪ پرسنل بهداشتی و درمانی و پزشکان، ۹٪ از رسانه ها و تنها ۲٪ درصد پرسنل داروخانه

به عمل می آمد که در طرح تحقیقاتی شرکت نمایند، در حین تکمیل پرسشنامه توضیحات و راهنمایی های لازم برای افرادی که به نوعی در تکمیل آن اشکال داشتند؛ داده می شد.

داده ها پس از جمع آوری و کنترل در محیط نرم افزار SPSS ۱۷ به کامپیوتر وارد شده و شاخصها و جداول مورد نیاز تهیه و جهت مقایسه متغیرهای کمی از آزمون آنالیز واریانس و t-test و جهت تعیین ارتباط بین متغیرهای کیفی از آزمون کای اسکوار و fisher Exact و ANOVA استفاده گردید.

یافته ها

این مطالعه بر روی ۳۰۰ نفر از افراد واجد شرایط ۱۵ تا ۶۵ سال جمعیت شهر یزد انجام شد. از این تعداد ۱۵۱ نفر (۵۰٪) مرد و ۱۴۹ نفر (۴۹٪) زن بودند (جدول ۱).

افراد به سه گروه سنی ۲۹-۱۶، ۳۹-۳۰ و ۴۰ سال و بیشتر تقسیم شدند. میانگین سن نمونه های شرکت کننده 36.9 ± 12.9 سال با دامنه تغییرات ۱۶ تا ۶۵ سال بود. از این تعداد ۷۳ نفر (۲۴٪) مجرد و ۲۱۲ نفر (۷۰٪) متأهل و ۱۵ نفر (۵٪) مطلقه و یا بیوه بودند (جدول ۲).

از نظر میزان تحصیلات ۶۲٪ از افراد دیپلم و پایین تر و ۳۷٪ از آنها تحصیلات بالاتر از دیپلم دارند.

از نظر شغل ۷۷ نفر (۲۵٪) دارای شغل آزاد، ۱۸ نفر (۶٪) کارگریا کشاورز، ۲۴ نفر (۸٪) بازنشسته و بیکار، ۷۷ نفر (۲۵٪) خانه دار، ۳۵ نفر (۱۱٪) کارمند، ۶۹ نفر (۲۳٪) محصل و یا دانشجوی بوده اند (جدول ۳).

و عطاری ها ذکر کردند (جدول ۶). از نظر کافی بودن اطلاعات معتقد بودند که تاحدی آگاه کننده است، ۱۰۱ نفر (۳۵/۱٪) معتقد بودند که کافی نیست و ۱۱ نفر (۳/۸٪) معتقد بودند که اطلاعات آنها در درمان بیماری ها به خصوص دیابت، ۱۷۶ نفر (۶۱/۱٪) کاملاً آگاه کننده است.

جدول ۱: میانگین نمره نگرش نمونه ها در مورد گیاهان دارویی موثر بر دیابت بر حسب جنس

جنسیت	تعداد	میانگین	حداقل	حداکثر	p
مرد	۱۳۵	۶/۹±۲/۴	۲	۱۳	۰/۴۶۸
زن	۱۳۷	۷/۱±۲/۷	۰	۱۳	

جدول ۲: میانگین نمره نگرش نمونه ها در مورد گیاهان دارویی موثر بر دیابت بر حسب سن

سن	تعداد	میانگین	حداقل	حداکثر	p
۱۶-۲۹ سال	۹۳	۶/۵±۲/۴	۱	۱۱	۰/۰۲۰
۲۹-۳۹ سال	۶۲	۷±۲/۶	۲	۱۳	
۴۰ و بالاتر	۱۱۱	۷/۵±۲/۶	۰	۱۳	

جدول ۳: میانگین نمره نگرش نمونه ها در مورد گیاهان دارویی موثر بر دیابت بر حسب تحصیلات

سطح تحصیلات	تعداد	میانگین	حداقل	حداکثر	p
بیسواد	۲۶	۷/۸±۳/۲	۱	۱۳	۰/۰۲۶
ابتدایی و راهنمایی	۶۷	۷/۱±۲/۴	۰	۱۳	
متوسطه و دیپلم	۸۰	۷/۳±۲/۶	۲	۱۳	
دانشگاهی	۱۰۱	۶/۴±۲/۳	۱	۱۱	

جدول ۴: میانگین نمره نگرش نمونه ها در مورد گیاهان دارویی موثر بر دیابت بر حسب وجود بیماری دیابت

بیماری دیابت	تعداد	میانگین	حداقل	حداکثر	P
بلی	۷۱	۷/۴±۲/۸	۰	۱۳	۰/۰۸۰
خیر	۲۰۰	۶/۸±۲/۴	۱	۱۳	

جدول ۵: فراوانی نحوه و نوع مصرف گیاهان دارویی

P	شربت	عرق	پودر	دم کرده	نحوه مصرف دیابت
	۷	۷۰	۷	۱۰۷	خیر
۰/۶۶۶	%۳/۷	%۳۶/۶	%۷/۳	%۵۶	
	۳	۲۴	۵	۳۷	بلی
	%۴/۳	%۳۴/۸	%۷/۲	%۵۳/۶	

جدول ۶: توزیع فراوانی جامعه مورد بررسی در مورد نحوه آشنایی با داروهای گیاهی (توصیه کنندگان به مصرف داروهای گیاهی)

P	درصد	تعداد	نحوه آشنایی
۰/۰۰۲	۴۶/۱	۱۳۱	والدین واقوام
	۱۵/۵	۴۴	پرسنل بهداشتی درمانی
	۲۶/۱	۷۴	دوستان و آشنایان
	۲/۵	۷	پرسنل داروخانه ها
	۹/۹	۲۸	رسانه ها
	۱۰۰	۲۸۴	جمع کل

بحث و نتیجه گیری

منابع اطلاعاتی مردم یزد نسبت به مصرف داروهای گیاهی در درمان دیابت بوده است که بر این اساس نگرش افراد رامورد سنجش قرار دادیم در مطالعه ای که در سال ۱۳۸۱ توسط گلشادی و همکاران (۱۵) انجام شد نتایج نشان داد که از نظر اعتقاد به مصرف داروهای گیاهی در درمان بیماری هر دو گروه جنسی دارای سطح اعتقاد خوبی بودند که با مطالعه ما که نگرش مردوزن در مورد مصرف داروهای گیاهی در درمان دیابت هم سو می باشد همخوانی دارد و هر دو گروه جنسی دارای اعتقاد خوبی نسبت به مصرف گیاهان دارویی بودند. در پژوهشی در شهر تهران توسط صدیقی و همکاران (۱۶) نتایج نشان داد که سالمندان بیشتر از سایر گروهها از طب گیاهی استفاده کرده بودند و مطالعه مشابهی در سال

امروزه استفاده از گیاهان دارویی در کشورهای توسعه یافته به شدت در حال توسعه است و درصد افرادی که از داروهای گیاهی استفاده می کنند روبه افزایش است (۵) استفاده از گیاهان دارویی برای تسکین آلام بشری سابقه هزاران ساله دارد، ایران، چین، مصر، هند و حتی آرتک های مکزیکی از گیاهان دارویی به عنوان سهل الوصول ترین منبع درمان بیمار یها استفاده می نموده اند . این ابزار درمانی هنوز هم یکی از الهام بخش ترین منابع تأمین داروها می باشند (۱۳-۱۴). مصرف روز افزون داروهای گیاهی به ویژه جهت درمان دیابت، نقش آنها را در چرخه اقتصادی جهان پررنگ نموده است (۲). هدف ما از این تحقیق بررسی باورها و

توصیه کنندگان به مصرف گیاهان دارویی والدین و اقوام با ۴۶/۱٪ می باشند که همسو می باشد با توجه به نتایج بدست آمده و مطالعات گذشته می توان نتیجه گرفت که درصد نگرش درزن و مرد نسبت به گیاهان دارویی مثبت می باشد و این نگرش با سن رابطه مستقیم و با تحصیلات رابطه عکس دارد. و در مورد داروی گیاهی کاهنده قند خون خود افراد دیابتی و یا افرادی که یکی از بستگان درجه یکشان مبتلا به دیابت می باشد، آگاهی بیشتری دارند. بیشترین توصیه کنندگان به مصرف داروهای گیاهی والدین و اقوام بودند.

پیشنهادات

افزایش و توسعه مصرف منطقی داروهای گیاهی بر اساس راهنماها و استانداردهای بین المللی پذیرفته شده
تدوین منوگراف از گیاهان دارویی پر مصرف
انجام مطالعه با حجم نمونه بالاتر جهت بررسی نگرش و آگاهی نسبت به گیاهان دارویی در درمان سایر بیماری ها .
محدودیت و مشکلات اجرایی و اخلاقی
پراکندگی منازل و عدم همکاری بعضی از افراد اختصاص ندادن زمان لازم برای پاسخ گویی سوالات در بعضی افراد

۲۰۱۱ توسط هارون الرشید و همکاران در بنگلادش انجام شد که نتایج نشان داد افراد مسن تر ، بیشتر از داروهای گیاهی استفاده می کردند (۱۷). در مطالعه ای که ما انجام دادیم نیز تقریباً همین نتیجه را به دست آوردیم که هرچه سن بالاتر می رود نگرش افزایش می یابد. در این پژوهش نشان داده شده که با افزایش تحصیلات نگرش استفاده از داروهای گیاهی کاهش می یابد، یعنی نگرش نسبت به گیاهان دارویی با تحصیلات رابطه عکس دارد. که با مطالعه نوشین بهشتی پور در سال ۸۹ (۱۸) و مطالعه ای در سال ۱۳۸۶ توسط سرشتی و همکاران در شهرکرد انجام شد (۱۹) همخوانی دارد. همچنین طبق مطالعه انجام شده در مورد نحوه مصرف گیاه دارویی افراد بیشتر متمایل هستند که خود دارو را آماده نمایند تا از فراورده های آماده شده که با نتایج مطالعه مشابهی که توسط Vickers و همکاران در سال ۲۰۰۶ در انگلیس انجام شد (۲۰) و ۷۳ درصد ترجیح می دادند که خود ، دارو را آماده نمایند هم خوانی دارد.

طبق مطالعه انجام شده در شهر تهران توسط صدیقی و همکاران (۱۶) آشنایی با طب گیاهی اغلب از طریق اطرافیان بوده است که با تحقیقی که در شهر یزد انجام دادیم مشخص شد که بیشترین

References

- 1-Pettit T, David J, Talton J, Dabelea D, Divers J, Imperatore G, Jean M, et al. Prevalence of Diabetes in US Youth in 2009: The search for Diabetes in Youth Study. *Diabetes Care* 2014;37(2):402-8.
- 2-Minaiyan M , Zolfaghari B, Amin K. Effect of hydroalcoholic and buthanolic extract of cucumis sativus seeds on blood glucose level of normal and streptozotocin-induced diabetic rats, *iranian journal of basic medical sciences* september-october 2011;14(5 (52):436-42.
- 3- Mansouri A. Photochemical studies of tetra collected from plant material collected Aicea Isfahan, Isfahan [Pharm.D Thesis]. University of Medical Sciences, 1993.
- 4- Ashtal E. Analysis and identification of medicinal plant materials. Translate Samsam Shariat, conductor. Tehran: Mashal Publications, 1989: 14,56,57.

- 5- Amydbygy R. Cultivation of herbal medicines and important things about it. *Journal of Medicinal secrets*: 1994,: 40-20.
- 6- Reasonable M. Research Report herbs. of Agricultural Research, 1993.
- 7- Kraft K. Herbal medicine products and drug law. *Forsch Kompl Mental Med* 1999; 6(1):19-23.
- 8- Cupp MJ. Herbal remedies adverse effects and drug in interaction. *Am Fan Physician*. 1999; 59(5):1239-45.
- 9- Rezaee Z. Evaluation of tranquilizers and sleeping $\rightarrow$ slipped past medical and pharmaceutical formulations suitable offer. Isfahan University of Medical Sciences, School of Pharmacy. Dissertation for the degree of Doctor of Pharmacy, 1997
- 10-Heidarifar R, Mehran N, Momenian S, Mousavi SM, Kouhbor M,Hajiali Gol A. A Study of the Status of Use of Drug Plants and ItsRelated Factors in Qom City. *Iran.Qom Univ Med Sci J* 2013;7(4):95-100. [Persian]
- 11-Cottrell K.Herbal products begin to attract the attention of brand name drug companies.*Cmaj*1996;155:216-9.
- 12-Emami A, Shams Ardekani M, Nekouei Naeini. breeze herbal therapy - treat $\rightarrow$ by plants. Tehran: Printing.Press the fullest. 2002:11.
- 13- Halberstein R. Medicinal plants: historical and crass-cultural usage patterns. *Ann Emidemiol* 2005; 15(9): 686-99
- 14- Zollman C, Vickers A. ABC of complementary medicine. Users and practitioners of complementary medicine. *BMJ* 1999; 319(7213): 836-8.
- 15- Golshadi I, Ansari R, Asgari S, Sarafzadegan N, Boshtam M. familiarizing with using herbal eutracts in isfahan province, *journal of medicinal plants* 2002; 1(2):0-0
- 16-Sadighi J, Maftoun F, Ziaei S.A. herbal medicine: knowledge, attitude and practice in tehran *journal of medicinal plants* winter 2005; 4(13):11-18.
- 17-Md Harun-Or-Rashid¹, Yoshitoku Yoshida¹, Md Aminur Rashidi, Salmun Nahar³ and Junichi Sakamoto Perceptions of the Muslim religious leaders and their attitudes on herbal medicine in Bangladesh.*BMC Research Notes* 2011; 4:366
- 18-Beheshtipoor N , Rambod M, Jamali Moghadam N, Salehi A. The use of herbal medicines in the infants admitted to the emergency department of one of the hospitals affiliated to shiraz university of medical sciences *sadra medical sciences journal* summer 2013; 1(3):167-174
- 19-Sereshti M , Azari P. prevalence use of herbal drug and attitude of women about use of herbal product among women refer to health care center in shahrekord *knowledge and health* winter 2008; 2(4):12
- 20-Vickers Kathryn, jolly Kate, green field Sheila, herbal medicine: woman view *Complementary, knowledge and interaction with doctors: a qualitative study*, *BMC and Alternative Medicine* 2006, 6:40.

Study of Attitudes and behaviors of People in Yazd city Regarding Herbal Medicine Consumption in Diabetes

Vahidi AR(Pharm.D)¹, Ghoreishian SM (Ph.D)², Bashardoost N (Ph.D)³, Sadeghipanah F(MD)⁴, Soltani M(MD)⁵

1. Assistant Professor, Department of pharmacology, Herbal Research Center, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

2. Associate Professor, Department of immunology, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

3. Professor, Department of Statidtics, Isfahan university of Medical Sciences, Isfahan, Iran

4. MD Student in Emergency Medicine, Isfahan university of Medical Sciences, Isfahan, Iran

5. MD, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

Abstract

Introduction: Diabetes mellitus(DM) is the most common metabolic disease in the world. Before insulin drugs that regulating blood sugar the patient with DM were be treated with herbal medicine. Now there is different drugs to regulating blood sugar but for incomplete treatment of this disease the use of herbal medicine is rising in treatment of DM. therefore it is important to show people adverse effect and benefit of herbal medicine.

The aim of this study is the attitude and information sources of yazd's people to consume of herbal medicine in treatment of DM

Methods: a descriptive cross sectional study has been designed on 300 person who are 15 to 65 years old that collected accidental in 10 area of yazd. Data was collected by a reliable and validated questionnaire and analysis data with spss software.

Results: this study indicated that attitude of man and woman is the same in consume of herbal medicine in treatment of DM and both of them have a better attitude about consume of herbal medicine. people with old age have better attitude than other (p value:0.020) people with higher level of education show descending in attitude(p value:0.026).

Conclusion: this issue show that we need more education for them. also this study indicated that the people with DM have better attitude in consuming and know the kind of herbal medicine and generally find data from parents and first class family.

Keywords: Believe, Information source, Herbal medicine, Diabetes